

סודי ביותר
 עותק מס. 1 מתוך 1
 24 דפים

פ ר ו ט ו ק ו ל
 ישיבה י' / התשנ"ה של הממשלה
 יום ב', י"ב בחשוון התשנ"ה - 17.10.94

(בשעה 17:00 - במזכירות הממשלה)

נכחו השרים: י. רבין - ראש הממשלה - יושב ראש, ש. אלוני,
 ע. ברעם, מ. חריש, ד. ליבאי, א. נמיר, ש. פרס,
 י. צבן, י. צור, י. קיסר, א. רובינשטיין,
 א. שוחט, ש. שטרית, י. שריד

נעדרו השרים: ב. בן-אליעזר (בחול), א. סנה, מ. שחל (בחול)
 (בחול)

כן נכחו:

מ. בן-יאיר	- היועץ המשפטי לממשלה
ש. הולנדר	- מזכיר הממשלה
א. ליזנסקי	- ממלא מקום מזכיר הממשלה
רב-אלוף א. ברק	- הרמטכ"ל
מ. גור	- סגן שר הבטחון
ראש המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים	המשנה לראש המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים
ע. בן-עמי	- דובר שר הבטחון
אלוף ע. דייך	- צה"ל
א. הבר	- מנהל לשכת ראש הממשלה
אלוף ד. יתום	- מזכיר צבאי לרה"מ ושר הבטחון
ב. כהן	- דובר ראש הממשלה
נ. כנרתי	- משרד הבטחון
סא"ל ש. מעייך	- רל"ש סגן הרמטכ"ל
א. פלטו	- יועץ כלכלי לראש הממשלה
מ. קוחנובסקי	- משרד הבטחון
סא"ל י. קורן	- רל"ש הרמטכ"ל
א. רובינשטיין	- יו"ר המשלחת למו"מ עם ירדן
ש. שבס	- המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
אלוף א. שגיא	- ראש אמ"ן
אלוף א. שחק	- סגן הרמטכ"ל

סדר היום :

4007. הסכם השלום בין מדינת ישראל לבין ממלכת ירדן
 שנחתם בראשי-תיבות ברבת-עמון ביום 17.10.94

רשמו: ז.ת. 1-7
 ש.ל. 7-20
 ז.ת. 20-24

4007. הסכם השלום בין מדינת-ישראל לבין ממלכת ירדן
שנחתם בראשי תבות ברבת-עמון ביום 17.10.94

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני ביקשתי לזמן את הממשלה, כדי שהדיווח הראשון באשר למה שהושג עם ירדן, יהיה כאן. יש קצת בעיה עם הירדנים, יש להם ישיבת פרלמנט ביום שני....

שר החוץ ש. פרס:

ביום שבת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

נכון, ביום שבת והם לא כל כך רוצים, שאנחנו נוציא פורמלית את נוסח החוזה, אבל אני אתן אותו כאן לקריאה לשרי הממשלה, כדי שלא תהיה אי-הבנה.

אני הזמנתי לישיבה זו את ראשי הצוותים שעסקו בענין, במיוחד בארבעת השבועות האחרונים, באינטנסיביות: אלי רובינשטיין, שעמד בראש הצוות הירדני-פלשתיני, מתחילת השיחות; משה קוחנובסקי, שעמד בראש צוות הגבולות; נוח כנרתי, שעמד בראש צוות המים; עוזי דיין, שעמד בראש צוות הבטחון והאיש שייצג את "המוסד", אפרים הלוי. כל אלה יצרו מערכת קשרים כזאת, שאיפשרה אכן עבודה בלתי רגילה עם המלך, עם הנסיך ועם ירדנים אחרים. אני באמת רוצה להביע הערכה ותודה לכולם, כי בארבעת השבועות האחרונים, בעצם מחג הסוכות, ישבו האנשים הללו ימים בעקבה, באילת, בחוף הכנרת, בעבודה על ניסוח חוזה שלום, עם כל הנספחים.

לי יצא להפגש עם המלך, כאשר בשתי הפגישות האחרונות הייתי יחד עם שמעון, ובכל שלב קיימתי אתו שיחות בארבע עיניים, כדי להבין כוונות.

מה היו הבעיות העיקריות שעמדו בפנינו, פרט לחוזה שלום, על כל מה שמשתמע ממנו: בעית הבטחון, רגישות שלהם לבעית הפליטים וכו'?

מה שקרה, בעצם, שמזמנת 1968, ישראל דחפה גדר פנימה לתוך שטח ירדן. אם אנחנו לוקחים את הגבול המנדטורי ואת הקו שנחתם בהסכם שביחת הנשק, כגבול בינלאומי, נכנסנו לשטח שהגיע ל-5-7 ק"מ לתוך שטח ירדן. בתוך זה, בקנה מידה קטן יותר, הישובים פיתחו שדות ומקורות מים, בערך כללי של כ-15 מיליון קוב, נכון להיום. הבעיה היתה איך, מצד אחד, אנחנו מתנהגים לא כגנבים ולא כתוקפים ומצד שני, לא פוגעים במה שהתרחש במרוצת השנים, הן לגבי הבארות והן לגבי הגבול.

לקח זמן לא מבוטל עד שהמלך ואני - בפגישה בארבע עיניים - הגענו לסיכום הבא: יש את הגבול הבינלאומי, הקו הכחול. יש לנו בארות ושדות מעבר לו. אמרתי לו: בוא נסכם, שזה הגבול הבינלאומי, עם MINOR MODIFICATIONS, על בסיס הדדי. אני מכיר בגבול הבינלאומי הזה, אני אקח ממך ואני אתן לך. הלואי והיה לנו סידור כזה עם המצרים. המלך קיבל את העקרון הזה וכתוצאה מכך, פרט לשני מקומות שאחר כך אבהיר אותם, הגענו לתיקוני גבול הדדיים, שמשאירים את כל השדות של הישובים, פרט לצופר - שמיד אדבר עליו בנפרד - בתחום הריבוני הישראלי. אפילו עוד בצהרים, מג'אלי אמר לי: לא נתת לנו שדה אחד ירוק, מה איכפת לך לתת את צופר. אמרתי: זה ישוב, הוא פיתח את השדות. כי השדה הזה הוא

4 ק"מ בתוך שטח ירדן, אם מקבלים את המפות של המנדט, המפות שממשלות ישראל הוציאו ואת קו שביתת הנשק, שמסומן וחתום על ידינו. הוא אמר: אתה לוקח את השדות, את המים - מה אתה נותן לי? אדמה. אמרתי לו: הרי כל זה היה אותה אדמה. מה שקרה זה כתוצאה מהשקעה ומאמץ שלנו. אחרת, זה היה בדיוק דומה למה שאתה מקבל. זה לא עבר קל, אבל בסופו של דבר, זהו הסיכום, למעט באקורה, שזו נהריים, שה TRANS-JORDAN GOVERNMENT החכירה לחברת החשמל....

מר א. רובינשטיין:

זה השטח של חברת החשמל הישנה, שנשאר בצד שלנו אחרי 1948, כי הרוב של שטח חברת החשמל הישנה נשאר בצד השני של קו שביתת הנשק. למרות שזה שטח ריבוני ירדני ישן, הוא נשאר בהחזקתנו מאז 1948 והחזקה הזאת, היא שאיפשרה את ההסדר המיוחד, שעליו ראש הממשלה עכשו דיבר.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אבל קבענו הסדרים. האחד - לגבי באקורה; השני -

לגבי צופר.

מר א. רובינשטיין:

זהים פחות או יותר, במובן המהותי.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

מעין חכירה ל-25 שנה, עם אופציה לחכירה נוספת. חוכרים את השטח של באקורה, של כ-800 דונם, שאשדות-יעקב מעבדת....

מר א. רובינשטיין:

יש לנו זכויות שימוש רחבות באדמות שלנו, למרות

שהן בעצם בריבונות ירדנית.

שר החקלאות י. צור:

הריבונות נשארת ירדנית והבעלות נשארת ישראלית.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

נכון. לגבי צופר, גם אין לנו בעלות, אבל אלה

אותם הסידורים, למעט מרכיב הבעלות.

מר א. רובינשטיין:

המזל של צופר בהקשר הזה, שאם כבר היה צריך לוותר

על הריבונות לגביה, זה היה כבר מודל....

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

מודל שמאפשר חכירה של אותו שטח שמעבדים, עם

המים. יש עדיין חלק מהבארות, שהם מעבר לזה ולגביהם הוסכם, שהם ממשיכים לשרת אותנו ויתופעלו על ידינו, עם סידורים מתאימים עם הירדנים.

בעצם, קיבלנו את קו הגבול המנדטורי, כפי שגשורטט במפות - אותו קו, שאמנם יש ניואנסים קטנים לגבי הקו במפת רודוס. אני הרי מכיר את מפות רודוס ואני זוכר מה היה בירושלים. עשו קו עבה, עכשו לך תתווכח על 200 מטר. כל הויכוח, מאילת עד ים-המלח, הוא על 3 קמ"ר בין הפרשנות שלהם לשלנו.

מה שהסדרנו, הוא את גורל ההתישבות בערבה, כפי שהיא קיימת היום, כשמרבית השטחים עוברים לריבונות ישראלית. אמרתי למלך: אני לא רוצה ממך אינץ' אחד, אלא נעשה החלפה. תהיה אולי כאן איזו בעיה משפטית, אבל הלואי והיינו יכולים עם מצרים להשאיר את ימית או את שדה התעופה איתם ולתת משהו אחר.

מר א. רובינשטיין:

תיקוני גבול קלים.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני מבקש להדגיש - קבענו את הגבול הבינלאומי תוך הסכמה על תיקוני גבול קלים. הם באמת יחסית קלים, קצת מעל 30 קמ"ר, הודית.

לגבי המים - בערבה, אנחנו מקבלים מהם את המים ללא תמורה, כולל מהבארות שיש בצד השני. אנחנו התחייבנו לשלושה שלבים: שלב מדי בין 40 ל-50 מיליון קוב, יותר קרוב ל-50 מיליון קוב לשנה לתת להם....

מר נ. כנרתי:

בערבה, זה כולל אפשרות לפתח עוד 10 מיליון קוב.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

עוד 10 מיליון לטובתנו, בשטח שלהם. כתוב 40 מיליון קוב, אבל אני לא עוסק בחשבונות קטנים. זה בין 40 ל-50 מיליון, 10 מיליון זה מה BRACKISH....

שר החקלאות י. צור:

מ"המוביל המלוח". מאיפה יתר ה-40 מיליון?

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

מהירמוך ומהכנרת.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

זה הסכר שדובר עליו.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

לא. 50 מיליון קוב נוספים - אלה שני סכרים, האחד בירמוך והשני בירדן, באיזור בית-שאן, כלומר במקום שהגבול הבינלאומי הוא בין שתי המדינות.

50 מיליון קוב נוספים - זה מאמץ כוללני לגייס משאבים ממקורות אחרים. אינני יודע מהיכן יהיו שם מים, אבל הם ביקשו זאת. הם יודעים, שזו לא אחריותנו הישירה, אלא נספח מאמצים. אני הבהרתי למלך ולכל

הפורום, שגם ל-50 מיליון קוב השניים וגם למפעל ההתפלה, אין לנו כסף. לשמור יש רעיונות איך לגייס את הכסף, אבל כרגע, אין כסף. כל עוד לא ימצא מקור כספי, אין לא סכרים ולא התפלה, בודאי לא ל-50 מיליון קוב האחרונים. זה ברור לגמרי.

מר א. רובינשטיין:

כמות המים בערבה היא גם כן 50 מיליון?

שר החקלאות י. צור:

היום זה 15 מיליון קוב ואפשרות לעוד 10 מיליון

קוב.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

עם כל הקושי, המשא-ומתן עם הירדנים הוא ברמה אחרת. אני ישבתי עם המלך בארבע עיניים, הלכנו לאכול ואחר כך ישבנו בקבוצה של כל הפורום שלנו וכל הפורום שלהם. הארוחה התחילה בשעה 8.30 בערב וגמרנו את הדיונים בשעה 2.30 לפנות בוקר. אחר כך השארנו שלש קבוצות: אלי רובינשטיין אתם - לנסח את גוף חוזה השלום; קוחנובסקי ועוזי דיין עם כל המקצוענים - להגיע למפה מוסכמת ונספח גבולות; ונוח כנרתי עם החבר שלו חדאדין - להכין את נספח המים בחוזה השלום. כל אלה גמורים.

מבחינת לוח-זמנים - אני מעריך, שביום רביעי הבא יתקיים טקס החתימה על חוזה השלום, במעבר הערבה. שנינו הסכמנו, שצריך לחתום על חוזה השלום כאן באיזור. אנחנו דיברנו - קודם המלך ואחר כך אני - עם הנשיא קלינטון והזמנו אותו לבוא לטקס החתימה. הוא לא נתן תשובה סופית, כי לא מזמינים נשיא כשהוא טס באויר, אך הוא יתן תשובה. יש לנו את כל הסימנים, שהוא אכן יבוא לטקס. קיימת אפשרות - לא ודאות - שהוא יופיע בפני הפרלמנט הירדני וגם בפני הכנסת, אך כאמור, זה עדיין לא מסוכם.

אתן דוגמא - ואני מבקש לא להוציא אותה, כי זה עלול להפריע לירדנים - חודש לאחר אשרור חוזה השלום, תהיינה שגרירויות, ולא אמנה את כל היתר.

מר א. רובינשטיין:

אדוני ראש הממשלה, חברי הממשלה - ראש הממשלה סיכם את עיקרי הדברים בנושאים רגישים ואני אוסיף דברים אחדים.

קודם כל, עם הירדנים, כידוע, היה תהליך הדרגתי, שחלקו הגלוי במדריד, אחר כך האגודה שהם חתמו אתנו, שנגמרה בשנת 1992 ונחתמה רק לאחר ההסכם עם הפלשתינים; אחר כך פריצת הדרך מהקיץ האחרון, שבאה לשיאה במפגשים של ראש הממשלה עם המלך בושינגטון, לפני זה, מפגשי שר החוץ עם הנסיך ואחרי זה עוד מפגשים של ראש הממשלה והיה תהליך של מגעים שלנו במשך כל הקיץ, כשלאט לאט הבשיל החודש האחרון....

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני מוכרח לומר לזכותם - 3-4 שבועות הם עבדו וזה

לא דלף.

מר א. רובינשטיין:

חוזה השלום הזה, אם להשוות לחוזה השלום היחיד האחר שיש למדינת-ישראל, עם מצרים, הוא הרבה יותר מפורט והרבה יותר נושב רוח של שלום פעיל, בודאי בגלל שינוי הנסיבות ומה שקרה לאורך השנים.

למעט סעיפי הגבול, המים והבטחון - שעליהם היה עיקר המשא-ומתן - ההסכם מכיל סדרה ארוכה של סעיפים בעניני נורמליזציה או דברים בילטרליים, שקובעים מסגרת עקרונית, שהפיתוח שלה יהיה תוך תקופת זמן קצובה שב-3, 6 או 9 חודשים נגיע להסכם ספציפי באותו נושא - ואשתדל קצת לפרט.

לכן, חוזה השלום הזה, בנוסף להיותו חוזה שלום כדת וכדין, מהבחינה המדינית והבטחונית, קביעת הגבול ונושא המים, הוא גם הסכם מסגרת למשאים-ומתנים נוספים, כשבעצם כמעט כל חבר ממשלה, שעומד בראש משרד פונקציונלי, משרדו כבר היום עובד בועדות מול הירדנים וזה צריך להבשיל לכלל מסגרת הסכמת פורמלית בהמשך.

ההסכם כולל 30 סעיפים, עם האיזון בין נושאי השלום לבין נושאי המחלוקת או הנושאים הרגישים המוכרים.

אני רוצה לומר משפט אחד בענין הגבול. אמר ראש הממשלה, שבשלב מסוים הוחלט ללכת על הקו, שהוא הקו הדומה לקו שביתת הנשק, שהירדנים ביסודו של דבר ראו אותו כמנדטורי ולרדת מדברים שאפשר היה לבנות, אילו היה משא-ומתן שמכוון להיות שנים ולא משא-ומתן לתמיד. אבל הוחלט בשלב מסוים ללכת על הקו הזה, ואז השאלה היתה איך לשמור את האינטרסים המרכזיים שלנו, כשהאינטרסים האלה הם, בראש וראשונה, ענין ישובי הערבה ופרנסתם וכמובן, זה כולל גם רצון לשמור, שלא יאונה נזק לבריכות המלח של מפעלי ים המלח; שלא תהיינה בעיות באיזור אילת, שיכלו להיות, ונושא האי של אשדות-יעקב שהוזכר, ענין בעל חשיבות סמלית, אבל מהותית לתושבי הסביבה שם.

המצב בתחום הגבול הוא, שעכשו יש קו גבול, שמתוח על מפות וצריך לעבור תהליך של סימון, שיהיה עד 9 חודשים.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אף פעם הגבול הזה לא סומן.

מר א. רובינשטיין:

הגבול הזה לא סומן מעולם, למעט 4 ק"מ בדרומו. בתחילה יסומן סימון ראשוני, כדי לאפשר קו חדש של הגדר, תוך חודשים ספורים, עד 3 חודשים - ותוך 9 חודשים, סימון מלא ופורמלי.

אגב, כמעט כל המועדים בהסכם, למעט בודדים, נימנים מהחלפת מסמכי האשרור, שזה הליך משפטי פורמלי, שיכול להיות ממשלתי או לפעמים פרלמנטרי, שקורה אחרי החתימה. כלומר, הדעת נותנת, שבועיים-שלושה אחרי החתימה צריך להיות תהליך של החלפת מסמכי האשרור, ואז מתחילים למנות את מועדי ההסכם.

סעיף הגבול כולל גם התיחסות לדברים הרגישים המקובלים בנושאי גבול בעולם - ולנו עוד לא היתה הזדמנות למתוח גבול - כמו ים-המלח, כמו נהר הירדן (לא שנהר הירדן הוא מיסיסיפי, אבל גם פה צריך למתוח קו) וכמובן שני המקומות שהוזכרו ע"י ראש הממשלה - ענין הסדר האי הקרוי באקורה וצופר, שתהיה בהסדר דומה.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

אינני מבינה - האם גם צופר תהיה בחכירה?

מר א. רובינשטיין:

צופר תהיה במצב דומה לנהריים.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

בלי בעלות פרטית שם.

מר א. רובינשטיין:

בהסכם זה הוגדר, שיש לישראלים זכויות שימוש. אגב, בשום מקום לא היה מדובר אף לרגע בהורדת ישובים, כי אף ישוב לא בנוי מעבר לקו הנתבע ע"י הירדנים. המדובר כל הזמן בקרקעות מעובדות ובבארות מים. לגבי הקרקעות, כפי שמסר ראש הממשלה, הן עוברות לריבונות מדינת-ישראל, למעט צופר; ולגבי המים, אותם מים שהם בתוך הקרקעות המעובדות או צמודים להן - כנ"ל. מים יותר רחוקים - הסדר של אספקה, כמו שאנחנו מספקים לירדן בצפון, הם מוכנים לספק לנו ולא רק זה, אלא היות ויש לנו מיומנות שנצברה עם השנים איך לטפל בבארות האלה, אז "מקורות" תתפעל את הבארות האלה, על תקן קבלנות לירדן.

אגב, מה שיהיה בשני המקומות האלה, זה יהיה משטר מאד ליברלי - כניסה אפשרית מלאה עם ביקורים. ז"א, לא יהיה בעצם שינוי דרמטי, אם מותר לומר, ממה שקיים שם היום. כמובן, זו ריבונות ירדנית והירדנים יוכלו להכנס, אבל אנשינו יוכלו להכנס בלי פורמליות מיוחדת. אפילו משטרה ישראלית יכולה להכנס לשם, במינימום פורמליות, אם יהיו, חלילה, פשעים שבין ישראלים לישראלים. ההסדר, כפי שתראו אותו, הוא ליברלי ובעינינו הוא נראה סביר והעובדה שהוא קיים, גם איפשרה לצאת מהנושא של צופר, שהיווה מין בעיה, בגלל המזרחיות של השדות.

עד כאן לגבי הגבול. אינני חושב שיש הרבה להוסיף

על כך.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני רוצה שעוזי יוסיף, כי הקצינים צריכים ללכת.

אני רוצה להסביר - יש בעיה, שבודאי מישהו

מה"ליכוד" יעלה אותה.

(המשך הדברים רשמה ש.ל.)

(לפני כן רשמה ז.ת. מכאן ואילך ש.ל.)

אנחנו דחפנו את עצמנו, כולל גדר, ולקחנו שטח גדול מאד. אם מקבלים את הגבול הבינלאומי בקו שביתת הנשק - זה קו ששלטנו בו ובהדרגה הגדלנו אותו מ-1968.

עד 1967 לא היתה בעיה. הגבול היה ברור.

מר א. רובינשטיין:

כמובן, אחת הבעיות במשא-ומתן היתה, שכל קורא עתונים בישראל קרא, שאלוף פלוני היה מאבות, או כמו שכתוב שם "פתאום קם גדר בבוקר ומרגיש שהוא גבול ומתחיל ללכת", וכל מיני אלופים במילואים - - -

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

לכן, תהיה פה בעיה. יגידו: נסוגותם, ויתרתם על 300 ומשהו קילומטרים מרובעים, שאין להם, לדעתי, שום משמעות.

ביום שלישי שעבר לקחתי מסוק וטסתי. מים לא יודעים חוכמות - ויש לי ויכוח על זה עם קוחנובסקי - מים הולכים למקום הנמוך ביותר, ואתה רואה את האפיק. היו שם שטפונות. אני אומר לכם, זה לא נעים לראות איך אנחנו עברנו את האפיק שתמיד היה הגבול, עם שדות ועם בארות. אבל צריך למצוא לזה פתרון מעשי.

מר א. רובינשטיין:

אגב, יש תיקוני גבול קלים אחד לאחד. כמובן, אין לנו אדמות דומות לתת -

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אף אדמה לא דומה.

מר א. רובינשטיין:

אין לנו אדמות דומות באיזושהי צורה לאדמות האלה.

באמת, עניין הגדר - - -

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

יש לנו מקום אחד, שבו את הגדר שלנו, מימים ימימה, עשינו מערבית. שם יש 8-10 קילומטרים מרובעים.

מר א. רובינשטיין:

שיכלו לשמש את הצד השני.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אמרנו: לא נזיז. הנה התרומה שלנו.

מר א. רובינשטיין:

אגב, הירדנים כל הזמן טענו שאין בעית בטחון. אנחנו הרי הזזנו את הגדר מטעמי בטחון. אבל עכשיו, טוענים הירדנים, ישנה הצהרת וושינגטון ואין בעית בטחון. אני כל הזמן חשבתי - - -

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

המלך אמר לי, שהוא העלה את העניין בפגישה עם דיין ב-1970 או ב-1969, ודיין אמר: היו פעולות פיגוע, הרחקנו זאת מסיבות בטחון. אמר לי המלך: אנחנו עושים שלום, איזה סיבות בטחון יש לך להרחיק את הגדר כעת?

מר א. רובינשטיין:

ואז ה-MINISTER OF DEFENCE הפך להיות ל- OF

.MINISTER THE FENCE

ברשותכם, הקטע הבא נוגע לבטחון ואלוף עוזי דיין יאמר כמה דברים בהקשר זה. אני רוצה רק לומר באופן רחב, שזה היה אחד מהנושאים המרכזיים. היו לנו מספר אינטרסים מרכזיים לשמר ולהם היו מספר בעיות משלהם. האינטרסים המרכזיים שלנו היו קשורים ביכולת שלהם לשמש, חלילה, איזו פלטפורמה או קואליציה עם גורמים עויינים, עיין ערך כזה או אחר מסביב, והטרור. אלה הדברים המרכזיים ויש עוד.

הסעיף שבפניכם הוא מפורט, מפני שהוא בא לנסות,

ככל האפשר, לעגן את כל זה.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

איפה הצילומים שעשינו?

מר א. רובינשטיין:

הם חולקו באופן - - -

קריאה:

עשינו 9-10.

אלוף ע. דיין:

השרים קוראים.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני אשאיר את זה פה. אני לא רוצה להפיץ. כל שר יכול לקרוא. אני עוד לא רוצה להפיץ.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

צילומים לא נתנו לנו.

שר המשפטים ד. ליבאי:

אפשר היה להעמיד לרשותו של כל שר העתק.

שר הכלכלה והתכנון ש. שטרית:

אפשר לקחת זאת בסוף הישיבה.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

כמה חולקו?

מר א. הבר:

כל שלושה שרים קיבלו העתק.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

האגף הזה לא קיבל כלום.

השר לאיכות הסביבה י. שריד:

זה שלי, זה גם שלך.

מר א. רובינשטיין:

אנחנו לא עשינו הפעם נספח בטחון, מכל מיני סיבות. במקום זה ישנו סעיף מאד מפורט, הרבה יותר מפורט מאשר בהסכם עם מצרים, שכולל את האינטרסים העיקריים של מדינת ישראל. אולי אלוף דייך יפרט. הדעת נותנת, לפי הבנתנו, שהם נשמרו כראוי.

אלוף ע. דייך:

הפרק הבטחוני מתחיל, כמובן, בעקרונות. דובר גם על הבנה, ובפירוש על שיתוף פעולה בנושאים הבטחוניים, על אימון הדדי, אבל כפי שתראו בהמשך, לא בהכרח סומכים עליו בכל מקום, ובסך הכל, על שאיפה להגעה למסגרת איזורית של שלום ושלווה.

ישנה הסתייגות בנושא הכרה בזכות ההגנה העצמית של

כל הצדדים.

בהמשך, הסעיפים העיקריים מתרכזים בהימנעות משימוש בכוח, או איום בשימוש בכוח, הימנעות מעזרה לאיום כזה, או שימוש באיום כזה, ונקיטת הצעדים הרלוונטיים - במקרה זה מוגדר האפקטיביים - למניעת היווצרות של איום כזה בטריטוריה שלך, או שימוש בטריטוריה להפעלת האיום הזה.

סעיפים נוספים מדברים ישירות על הימנעות מהצטרפות לשיתוף פעולה של איזושהי קואליציה מצד שלישי כלשהו, שמוגדר החל ממדינה וכלה בארגון, שיכולים לאיים בצורה כלשהי על הבטחון של הצד השני.

ישנו סעיף מאד מפורט, על מניעת כניסה של צד שלישי לטריטוריה שלך ויכולתו להיות מוצג שם, לפעול דרכו, להשתמש באוויר, או במים הטריטוריאליים, כדי לאיים על הצד השני.

סעיף הטרור הוא סעיף יסודי. הירדנים הלכו בו יחסית רחוק ממה שציפינו. הוא כולל נקיטת צעדים למניעת טרור, לחימה במבצעים, אם זה ארגון ואם זה בודדים, מניעת כניסה של ארגוני טרור, מניעת פעילות שלכם אצלך; ואני מדגיש, שזה כולל את התשתיות. זה מנוסח כאן כ- INFRA STRUCTURE של ארגוני טרור בטריטוריה שלך, שיכולים לאיים על הצד השני.

הסעיף האחרון של הטרור מדבר במפורש על שיתוף פעולה, TO CO-OPERATE, ומאבק בטרור, כולל טרור שחוצה גבול.

ישנו סעיף קצר, שמפרט את מנגנוני הקישור והתיאום, שאמורים להיות מושלמים תוך 3 חודשים, שעוסקים הן בישום ההסכם הזה והן בהמשך בכל מה שקשור בצעדים, שבמקרה כזה הם לא בוני אמון, אלא משמרי אמון.

הסעיף האחרון מתייחס לבק"ן, לבקרת נשק ולנשק לא קונבנציונלי.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

לא שמעתי את הסעיף האחרון.

אלוף ע. דייך:

הסעיף האחרון מתייחס לבק"ן, קרי: בקרת נשק. מדובר על השאיפה לאיזור נקי. בעצם, ברוח הפעילות בצד המולטיטטרלי, יש פה חזרה על המגמה להגיע למזרח תיכון נקי מנשק וכו'. הדברים האלה הם בדיוק לפי איך שעובדים בחלק המולטיטטרלי. כדאי לציין שהירדנים ביקשו, ונכנס סעיף, שאנחנו רואים כמודל את תהליך הלסינקי ואת הפעילות שהיתה באירופה לאחר המלחמה - CONFERENCE ON SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE - כמודל שמן הראוי ליישם אותו בהמשך, בתנאים מתאימים, במזרח התיכון.

החלק של הגבולות והצדדים שנוגעים לבטחון, מתייחס רק למרכיב הבטחון. ראשית כל, משמרים את מרחק הגבול המסומן מצירים עיקריים ומישובים, באופן שלא יוכל להתאפשר ירי של נשק קל, קרי: מעל טווח של 800 מטר. זה סעיף שמקובל על שני הצדדים כאינטרס משותף, שלא תהיה כעין פרצה הקוראת לטרוריסט, ולא לגנב.

הנושא הבא - שטחים של צופר.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

אני מצטער, לא הבינותי. ה-800 מטר איזה מרחק זה? לא שמעתי.

אלוף ע. דייך:

עומק כביש.

הקו לא מתקרב פחות מ-800 מטר, כמו ציר הערבה וכו'.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

יש מקומות כאלה, שהיו עד 1968. זה שייך לתיקוני הגבול הקלים.

אלוף ע. דייך:

ישנו דגש לגבי קו הגבול, שיעבור גם במקומות שהם שולטים ומאפשרים פעילות משותפת במקרה הזה לאורך הגבול, או יותר נכון, פעילות מתואמת של שני הצדדים, כדי למנוע טרור חוצה גבול.

דבר אחרון - בבאקורה-נהריים ובשטחים של צופר יש שתי נקודות שנוגעות לצד הבטחוני: (1) שמשטרה ישראלית תוכל להיכנס למקומות האלה; (2) שהאזרחים הישראליים, בכפוף לחוק הירדני ולנוהלים הירדנים, יוכלו לשאת נשק במקומות האלה.

מר א. רובינשטיין:

אגב, אני רוצה להעיר בהקשר למה שאמר אלוף דייך לגבי השאיפה שיהיה במזרח התיכון גם משהו כמו הלסינקי. אתם תראו בהסכם הרבה מאד סעיפים, שיש בהם לשון עתידית המתייחסת לנושאים אנושיים ונושאים איזוריים עתידיים. זו ההשראה של הנסיך חסן, שהיה פעיל מאד במשא-ומתן כשלעצמו. אגב, הוא היה פעיל בצורה באמת חיובית. הוא מאד חסיד - ואני מכיר זאת מזה שנים רבות מהמגעים שקיימתי - של הגישה הזאת. זה בא לביטוי גם בהסכם.

שר הכלכלה והתכנון ש. שטרית:

הכנסתם גם את עמק עכור לפתח תקווה!?

מר א. רובינשטיין:

הוא נתן לי ספר שלו והוא כתב לי הדגשה בעברית:

"שלום שלום לרחוק ולקרוב".

שר הכלכלה והתכנון ש. שטרית:

יפה. זה מה ששמעון אמר.

אלוף ע. דייך:

הישום של ההיערכות לאורך קו הגבול החדש ייעשה עד

שלושה חודשים מאשרור ההסכם.

מר א. רובינשטיין:

כתוב בהסכם IMMEDIATELY, אבל יש להם AGREED

MINUTES, שקובע את השלושה חודשים.

ראש הממשלה הזכיר את נושא היחסים הדיפלומטיים והשגרירות. נושא המים כבר הוזכר. בסך הכל, השאלה היתה באמת איזון בין התביעות הדי גדולות שלהם למים והצורך לספק חלק מהם - - -

שר האוצר א. שוחט:

- - -

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

בייגה, אל תדאג. לא התחייבנו לממן לא את הסכרים

ולא את מתקן ההתפלה.

שר האוצר א. שוחט:

אני לא דואג. ומה עם הגדר?

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

את הגדר אתה תממן.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

זה מימון גדר של שלום, במסגרת הסעיף התקציבי. תקנות שלום.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

האם אתה רוצה פה פיצוצים עכשיו?

שר התחבורה י. קיסר:

מה עם הסכרים של ה-50 מיליון קוב? כמה מהם גורעים מהמים שמגיעים אלינו?

מר א. רובינשטיין:

הם לא גורעים דווקא. אלה מים שהולכים היום לים - המלח.

מר נ. כנרתי:

ההיפך, זה יתפוס מים שהיו מתבזבזים והולכים לים - המלח. זה רק מוסיף. זה לא גורע.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

רבותי, נניח שזה גם קצת גורע. זהו זה.

שר החקלאות י. צור:

אנשים שאלו, שיידעו.

שר התחבורה י. קיסר:

שאלתי בשביל לדעת.

קריאה:

זה לא גורע.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אלה לא מים שמנוצלים על ידינו היום.

מר א. רובינשטיין:

אני רוצה להעיר הערה, שהיא רלוונטית באופן כללי. אנחנו מאד רצינו - והירדנים לא התלהבו מזה מאד - שמשהו בפועל יקרה לאזרח הישראלי תיכף עם האישור ועם הרחבת מסמכי האישור. כל הסעיפים המרכזיים בתחום הנורמליזציה כוללים מכניזם של עקרונות ומכניזם למשא-ומתן.

ההסכמה עכשיו - וזה צריך להיות בנוסף, עוד השבוע - היא למתן אמצעים זמניים, כלומר, בין ההסכמים הקבועים לבין אישור ההסכם -

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

בעיקר תיירות ישראלית.

מר א. רובינשטיין:

הכוונה היא, להתרת מעבר של תיירות ישראלית לשם. זה גם יאפשר התחלת מגע של אנשי עסקים שם, כי הם יכולים לנסוע על תקן תיירות, כאשר הסחר עצמו, כנראה, לא יתחיל תיכף, מפני שצריך את כל המכניזם לכך. אנחנו היינו רוצים שהוא יתחיל תיכף, אבל הירדנים לא רוצים בכך מיד. אני חושב, שיש בזה גם רקעים פוליטיים, שקשורים לפלשתנאים וכו'. הירדנים רוצים עוד כמה חודשים להתארגנות. כאן כתוב, שעד חצי שנה צריך להיות המשא-ומתן לגבי כל התחומים הכלכליים.

הסעיף הכלכלי קובע את העקרונות.

שר התיירות ע. ברעם:

זה כולל כניסה חופשית של תיירים?

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

חופשית - יותר מאוחר.

מר א. רובינשטיין:

כניסה חופשית - כמובן עם ויזה. זאת אומרת, יהיו

בירדן סידורי ויזה.

קריאה:

כדאי שישימו מחסום.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני רוצה לומר משהו. אתה העלית זאת אתמול והיום דיברתי על כך עם המלך. אמרתי לו: בוא נתחיל מיד במעבר תיירים, במספרים שיוסכמו בינינו פר יום, אלינו ואליכם. זה לא הופיע בדברים שהיו קודם.

מר א. רובינשטיין:

כי הם לא כל כך רצו.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

נכון. והוא הסכים.

שרת העבודה והרווחה א. נמיר:

על איזה סדר גודל מדובר? צריך לדעת מה יקרה

לתורכיה.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

כמה מאות פר יום.

מר א. רובינשטיין:

אגב, הם די חוששים מהצפה ישראלית. למשל, אמר לי אחד מגדולי הממלכה: 300 אלף איש פתאום ינחתו על פטרה. אמרתי: לא 300 אלף, חצי מיליון.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

הם רואים זאת בהדרגה.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

קולוניליזם תיירותי.

מר א. רובינשטיין:

בכל אופן, פטרה מומלצת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אמר לי אמריקני אחד, שאסד יותר מודאג מהתנפלות הישראלים על דמשק, מאשר שגרירות.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

דמשק לא כל כך מושכת כמו פטרה.

מר א. רובינשטיין:

לירדנים היתה שאיפה להכניס משהו מסיבי בנושא הפליטים. הם הביאו הצעות מכאן ועד להודעה חדשה בתחום זכות השיבה והדברים האלה. הם ידעו שזה לא דבר שיש לו אוזן שומעת בצד הישראלי. אבל, מצד שני, רצינו לתת תחושה של רגישות, תחושה אנושית של המדינה לנושאי פליטים ועקורים. לכן, יש סעיף שראיתם בהסכם, שנותן הקרנה של רגישות ומצביע על מכניזמים בהקשר הזה, בלי שהוא מחייב גזירות שהציבור איננו יכול לעמוד בהן.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

אבל מה יש מאחורי זה?

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אין מאחורי זה שום דבר. מה יש מאחורי זה? מה קרה? בהסכם אוסלו יש כאילו לערפאת את הזכות ליצג את הפלשתינאים בנושא הפליטים. מרבית הפליטים מחוץ לגבולות ארץ-ישראל המנדטורית הם בירדן. למלך יש בעיה עם זה, כי יוצא שכאילו הוא לא פרטנר לנושא. אנחנו אמרנו להם: תראו, בעית הפליטים היא בעיה. לכן פה מודגש בסעיף הפליטים: לא בעית פליטים פלשתינאיים, אלא שתי בעיות פליטים, גם שלנו וגם שלהם.

מר א. רובינשטיין:

כן, הכנסנו במפורש ששני הצדדים סבלו.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

לכן אמרתי לו, שפתרון בעית הפליטים הוא הרבה יותר מקיף. אמרתי: נכון, אין פליטים יהודים מירדן, אבל יש פליטים מעיראק, יש פליטים מסוריה, יש פליטים מלבנון, יש פליטים ממצרים; פליטים יהודים.

שרת העבודה והרווחה א. נמיר:

יצחק, אבל אם זה לא כולל פלשתינאים, איזה פליטים אחרים יש להם?

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

כולם פלשתינאים. מה הבעיה? - מצבנו אתם הוא חד-צדדי. לנו אין פליטים יהודים מירדן. להם יש מיליון.

מר א. רובינשטיין:

המצב, לכאורה, הוא מסובך ביותר.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

המצב הכי מסובך של פליטים, הוא שם. הבעיה היתה, אין לתמרן זאת כך, שאנחנו לא נהיה חייבים שום דבר, למעט הרעיון, שפתרון בעית הפליטים במלוא היקפה צריכה להיות נדונה על שני מרכיביה. את זה אין לנו, למשל, עם אש"ף.

הדבר השני, שהיה מורכב מאד, ופה אני מפנה את תשומת לב המשפטנים. להוריד אותם מזה - זו היתה בעיה קשה מאד. הם באים ואומרים כך: יש שלום, לתושבי ירדן יש בעלויות על אדמות שהיום נמצאות אצלכם בידי האפוטרופוס על נכסי נפקדים. אם אנחנו חיים בשלום, והנה אתם טוענים בעלות אישית על באקורה, אזי למה לנו אין זכות? עכשיו, כשיש שלום, יש לאפשר לאזרחים ירדנים לבקש בעלות, על בסיס בעלותם האישית, על אדמות בישראל. ה"חתונה" הזאת היא ממזר לא קטן. תראו לי בחוק, באיזשהו חוק בינלאומי, כשעושים שלום, כשלאזרח יש תביעה אזרחית על בעלות, מדוע אסור לו לתבוע אותה?

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

במיוחד, שאנחנו דרשנו זאת מכל המדינות הקומוניסטיות.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

לי ברור מה זה היה. הרי אי-אפשר להעלות על הדעת להסכים לדבר כזה.

מר א. רובינשטיין:

זו "פנדורה" רבתי. כל אחד מבין זאת וגם הם הבינו זאת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

בסוף אמרתי להם: אתם רוצים לחזור ל-1948? - אף אחד מהם לא היה ירדני. היתה מלחמה, קרה מה שקרה. הצענו להם אלטרנטיבה, שזה יהיה מחתימת חוזה השלום לעתיד. הם ודאי לא יכלו להסכים לזה, כי כאילו הם מוותרים על זכויות אזרחים. הורדנו את הסעיף הזה.

מר א. רובינשטיין:

על זה היה באמת דין-ודברים גדול.

שר המשפטים ד. ליבאי:

זו היתה הצלחה גדולה מאד, שהורידו את הסעיף.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

הצלחה שהורידו את זה.

מר א. רובינשטיין:

הם הכניסו את זה. אגב, חשבנו בהתחלה שזה אולי מה שקרוי "עז" במשא-ומתן. אבל זה לא היה בדיוק כך, אלא הם הביאו זאת עד למעלה, עד לדרג של המלך וראש הממשלה. בסוף, כפי שנאמר, זה ירד מהסיבה הזאת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

בכלל, פה המלך נהג וקיבל החלטה - - -

מר א. רובינשטיין:

אומר עוד כמה דברים קצוצרים.

ענין ירושלים הוזכר רק בהקשר של ציטוט הצהרת וושינגטון והענין של ציטוט המקומות הקדושים לאיסלאם. היה ציטוט מלה במלה. אחר כך יש הרבה מאד סעיפים, שאתם רואים לפניכם, שנוגעים לתרבות, למדע, לתחבורה, לפשע, לתעופה, לתיירות, לסביבה וכו'. אגב, סביבה ומשטרה הם שני דברים ששמנו עליהם נספחים מעבר לדברים האחרים, כי פשוט זה היה מוכן כבר במשא-ומתן של הוועדות, ואמרנו: שיהיה. כדי לשמח את לב השר לאיכות הסביבה אומר, כי נושא איכות הסביבה הוכנס וזה מחלוצי הנספחים בהסכמים. כנ"ל לגבי המאבק בסמים, שכידוע יש לי סנטימנטים אישיים והיסטוריים אליו.

השר לאיכות הסביבה י. שריד:

אם שקלתי לתמוך בהסכם או לא - זה הכריע את הכף.

מר א. רובינשטיין:

מכל מקום, לכל הדברים האלה יש פירוט. לא אגזול מהזמן כדי להיכנס אליהם. זה גם כולל תקשורת, בריאות, פיתוח עמק הירדן, אנרגיה וכו'.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

ותחבורה אווירית?

מר א. רובינשטיין:

כמובן.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

הם דיברו אתי על תדרים. צריך יהיה לשבת אתם על נושא התדרים.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

אנחנו מוכרחים לשבת על זה יחד עם האנשים שלך.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

הכל דרך הצוותים שעובדים.

מר א. רובינשטיין:

יש מחוייבות הדדית בנושא פרסומים ממשלתיים, קרי: שלא יהיו דברים מגונים בלשון. יש גם מחוייבות לחקיקה, שתתקן דברים שהם לא תואמים את ההסכם. אני מקווה שגם זה יבוצע. ענין חופש השיט, כניסה לנמלים וכל הדברים שהייתם מצפים שיהיו בהסכם כזה - כל זה נמצא; והכל במסגרות של משא-ומתן נמשך.

הם רצו להכניס סעיף גדול על תביעות הדדיות. זה שוב חוזר אלינו. הם רצו בשלב מסויים קצת להתחכם ולהגיד: נותר על תביעות בגין נזקי המלחמות ורק נתבע אתכם על שימוש ברכוש ועל הנושא הפלשתינאי. זאת אומרת, אם לנו יש איזו תביעה לירדן, לגבי מה שהם עשו לרובע היהודי, למשל, או לגוש עציון - את זה הם רצו להוריד, אבל את הדברים האחרים שקשורים לרכוש פלשתינאי הם רצו להשאיר. זה, כמובן, לא עלה בידם. ברוח טובה התקבל בסוף הסעיף, כמו הסעיף שיש לנו עם מצרים. אני מקווה שגורלו יהיה כמו הסעיף עם מצרים, שמעולם לא הופעל. יש לנו סעיף בהסכם השלום עם מצרים לגבי תביעות הדדיות. כל צד עשה חשבון, אחרי שבהתחלה חשבו אם כן להפעיל את הסעיף או לא, ובסוף לא הפעילו אותו מעולם במהלך 15 השנים של ההסכם. אני רוצה לקוות, שגם פה הסעיף לא יופעל, אם כי אין לדעת בענין הזה. הוותיקים כאן ודאי זוכרים, שבחווה השלום עם מצרים היה ויכוח גדול בשאלה, האם חוזה השלום הזה תואם את ברית ההגנה של הליגה הערבית.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

תראו את הניסוחים.

מר א. רובינשטיין:

בזה התעסקנו חודשים רבים ועשינו AGREED MINUTES. כאן החלטנו בסוף, בעקבות השיחה של ראש הממשלה עם המלך מאמש, להכניס הצהרה, שכל צד אומר שמה שיש לו לא סותר, והקב"ה יעזור. למען האמת צריך לומר, שלהלכה זו בעיה רצינית. ישנה ברית ההגנה של הליגה הערבית. בפועל, מאז הוויכוחים ב-1979, לא שמענו על זה יותר. זה לא היה נראה כדבר שכדאי להתעלם ממנו, אבל זה גם לא היה נראה כדבר שניכנס עליו למנהרות של משא-ומתן ארוך.

בקשר ל"מוניטורינג" של כל ההסכמים - תהיה ועדה שתמשיך את ה"מוניטורינג" ותרכז זאת, פשוט כדי שיהיה סדר בענין הזה לגבי כל ההסכמים שצריכים להיות.

אפשר לפרט עוד דברים, אבל נדמה לי, שהשורה התחתונה היא, שזהו הסכם סביר, ראוי, ואפשר לומר טוב.

חברי נמצאים כאן בחלקם. אני רוצה להודות להם ולאחרים שטרחו בזה. בסופו של דבר, זה נהר שהרבה מאד נחלים של עבודה של כמה שנים זרמו אליו. תודה רבה.

שר החוץ ש. פרס:

קודם כל, אני רוצה להגיד, שלפי דעתי, זה הסכם טוב מאד, ועוד יותר - שלום מצויין. אחרי הכל, כוחו של השלום עולה על כוחו של ההסכם. זה לא סעיף כזה או סעיף אחר, אלא המצב החדש שנוצר.

מבחינה אישית, ויצחק הזכיר זאת, אני רק רוצה להוסיף, אתמול ראינו מלך במלוא גדולתו, במובן הזה, שהוא קיבל שתי החלטות אסטרטגיות ואחר כך הוא לא נתן לרדת לקטנוניות. הוא קיבל שתי החלטות אסטרטגיות ברגע שהוא שוכנע על ידי ראש הממשלה והמשלחת, שלא לוקחים ממנו אדמות. בשבילו זו היתה בעיה ממדרגה ראשונה. הוא לא יכול להופיע כלפי העולם הערבי, כמי שכאילו ישראל לקחה ממנו אדמה. ברגע שבאה הנוסחה הזאת, האומרת: לא רוצים מכם אינץ' אדמה, ובמקרה הכי גרוע נעשה חילופי אדמה, וברגע שהוא קיבל מים - חלק מים של ממש וחלק מי הבטחה - הוא קיבל את ההחלטות. אני לא מזלזל בענין מי ההבטחה. אני רואה בהחלט את עצמנו מחוייבים בזה. לפי דעתי, מה אנחנו עושים עם ירדן זה לא רק לעשות שלום, אלא לבנות שלום. עם ירדן אפשר לבנות שלום.

מכל מקום, ברגע שהמלך בא על סיפוקו בשני הנושאים האלה, הוא לא נתן לכל הדברים האחרים לערער או לדחות. אנחנו ראינו שהאיש החליט, בא על סיפוקו ואז הוא קיבל את כל ההחלטות, עם סמכות גדולה מאד בפנים. הוא לא משתמש בכוח. הוא אדם מאד מאד עדין ומנומס. תענוג לראות איך שהוא עובד. הוא קיבל הכרעות והוא לא נתן לאף אחת מהנקודות האלה להפריע.

אני רוצה להגיד, שכמה הנחות קלאסיות התערערו. למשל, אמרו שהוא לא יעשה שלום בלי סוריה. הוא עשה שלום בלי סוריה. חשבו שהוא ימשוך. הוא לא משך. לפי דעתי, הוא עשה זאת לאחר שהוא מצא את עצמו בשלוש מצוקות, שבחלקן אנחנו עזרנו לו להתגבר עליהן. פרט לשני הנושאים שהזכרתי, היתה לו מצוקה עם ארצות-הברית. לפי דעתי, היתה לו מערכת יחסים קשה עם ארצות-הברית, בעיקר לאחר מלחמת המפרץ. מערכת הפגישות שלו עם קלינטון היתה טובה מאד. קלינטון הלך לקראת ירדן יותר מאשר היועצים שלו, בענין החוב של ירדן. לשני הדברים - גם לשינוי היחס וגם לתרגום של שינוי היחס לדבר מעשי - היתה השפעה.

המצוקה השנייה היתה בענין הפלשתינאי. המלך הוא זהיר והוא לא ידע באיזה צד אנחנו. היתה לו איזו הרגשה, שאנחנו בעצם נטינו לצד הערפאתי והתעלמנו מהצד ההאשמי. ברגע שהובהר לו שאין בדעתנו לעשות הסכם עם ערפאת על חשבון המלוכה ההאשמית - לפי דעתי, הוקל לו פסיכולוגית. אני רוצה לומר, שאפילו בפגישותיו עם שמיר, שמיר שבה את לבו, לפי דעתי, בזה שמיר התייצב בצד ההאשמי של הסיפור ולא בצד הפלשתינאי של הסיפור. זו היתה בשבילו מצוקה. הביטוי הממשי החד ביותר של המצוקה, וזוהי גם מצוקה רגשית מאד, היה בענין המקומות הקדושים בירושלים. הוא רצה לראות איך נטפל בזה, קרי: האם אנחנו נגזול ממנו את הזכויות שיש לו, בעצם.

(מכאן רשמה ז.ת.)
(עד כאן רשמה ש.ל. - מכאן ז.ת.)

לא מדובר על מתן זכויות חדשות, אלא על הסטטוס-קוו. אני חושב, שנהגנו מאד בתבונה בנושא הזה.

המצוקה השלישית, לפי דעתי, שממנה היה צריך להמלט - בעצם, אחרי כוונת, הוא מצא את עצמו מבודד לחלוטין ממקורות פיתוח של העולם הערבי. הסעודים היפנו לו גב, עם העיראקים הוא נאלץ לנתק מגע בעקבות הלחץ האמריקאי וצריך לזכור, שירדן היא מדינה עם 4.5 מיליארד דולר תל"ג - זה לא הרבה.

אנחנו באנו עם הבטחות בדבר גיוס משאבים אחרים לפיתוחה של ירדן. למשל, בענין ועידת קזבלנקה, הם מאד התעניינו לדעת מה זה יכול להביא. אבל לפי כל השיקולים שיש לנו מבחינות רבות, זה השכן הקרוב ביותר.

יש לנו, לפי דעתי, שכן, שבהחלט אפשר לעבוד אתו מאד יפה.

אני רוצה להגיד - יש אצלנו הרגלים, כאילו כולנו היינו סוחרים. אני בעד לסחור, השאלה היא במה. אם אנחנו רוצים להשיג יחסים טובים, אם אנחנו רוצים בטחון הדדי ושותפות אמיתית, עלינו לגלות נדיבות ובהחלט כיבדתי את הקו של יצחק, לא לעמוד על דברים קטנוניים. פה ג'בלה ושם ג'בלה - לא ייצא מזה שום דבר, בעיקר כשמדובר בסך הכל על מדבר. זה 360 ק"מ של מדבר, כשסחבנו אותו....

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

זו הבעיה העיקרית - אני לא יכול להצדיק זאת.

שר החוץ ש. פרס:

זה מדבר גנוב, זו הבעיה. גם אין בו מים וגם אין בו צדק. יכולנו להתעקש בענין הזה ולרחות ולרחות.

גם בענין המים - ככל שתהיה שותפות יותר עמוקה בינינו לבין הירדנים בענין המים, אנחנו נהיה פחות קמצא בר-קמצא. לפי דעתי, גם התחושה של תלות והגינות תעשה את שלה, ומים יהיו לכולנו.

כולנו הגענו בלבנו למסקנה - כך אני מקוה - שתפקיד הממשלה הזאת הוא לא רק להלחם בטרור, אלא בסיבות הטרור. סיבות הטרור הן בעצם שלוש: האניגמה הפלשתינית, שאני עוד מעט אתייחס אליה; הסכסוכים הטריטוריאליים שנוותרו לאחר המלחמות והעוני המציף את העולם הערבי. זה קרב גדול וגם קשה - אני לא רוצה לזלזל בו. גם היום אני יודע, שעוד יהיו לנו מבחנים מאד לא סימפטיים.

על כן - בלי להשתמש בשם ההיסטוריה לשוא - בעיני, היום זה הוא יום היסטורי לעם היהודי, למדינת-ישראל, למזרח התיכון כולו. אני מקוה, שהפעם זו לא מלה שקופצת מעל לגדר. אילו אפשר היה לעשות "רוורס" בהיסטוריה, אני מודה שאני הייתי חוזר ל-1987. היה עדיף להגיע לפלשתינים דרך הירדנים, מאשר להגיע מהפלשתינים אל הירדנים, אבל לא באשמתנו הענין הזה לא יצא לפועל. חוץ מזה, אין טעם לנסוע "רוורס", כאשר אפשר לנסוע קדימה.

אני לא חושב, שיש כאן אילו שהם נושאים שכדאי לעסוק בהם. הרבה מהניסוחים - גם אלה שעשינו עם מצרים - הם ניסוחים ארכיוניים. אם מישהו יקרא את כל הסעיפים שעליהם לחמו בקמפ-דיוויד, יראה שהם לא רלוונטיים לענין. חד-משמעית, או שתהיה מערכת יחסים טובה בינינו לבין הירדנים ואז לא נהיה זקוקים לסעיפים; ואם תהיה מערכת יחסים רעה בינינו לבין הירדנים, גם הסעיפים לא יועילו.

מר א. רובינשטיין:

בכל זאת, יותר טוב כשיש סעיפים מאשר אינם.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

אני חושבת, שאתם השגתם הסכם יפה מאד.

שר החוץ ש. פרס:

זה הסכם שני שהממשלה הזאת עשתה - ההסכם הראשון היה עם הפלשתינים, הסכם מאד קשה, אבל בלעדיו גם לא היתה נפרצת הדלת הירדנית ואני בטוח, שאנחנו נמשיך הלאה לפעול בכיוון הנכון.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני ממליץ שהחברים יקראו את ההסכם. הממשלה לא נדרשת היום לקבל החלטה, כי הובהר לי, שהנוהל המחייב הוא להביא, אחרי חתימה, לאישור לממשלה ולאשרור הכנסת.

שר החקלאות י. צור:

אז הממשלה צריכה להסמיך אתכם לחתום על ההסכם.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אחרי חתימה, זה יבוא לאישור הממשלה. אנחנו היום במצב, שאנחנו יכולים להציג לכם על מה אנחנו הולכים לחתום.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

על-מנת להביא לביטוי פה אחד את העמדה שלנו, צריך להודיע, שהממשלה כולה מצביעה פה אחד....

שר התעשייה והמסחר מ. חריש:

צריך לעשות איזה אקט פוליטי, שהממשלה תומכת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

תומכת ומברכת.

השר לאיכות הסביבה י. שריד:

לצורך הצגת הענין, יש תמיד פיתויים גדולים מאד אצלנו להציג את ההסכם כאילו "דפקנו" את הירדנים.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

לא "דפקנו" את הירדנים, אלא הלכנו על בסיס הגבול הבינלאומי, עם תיקונים קלים.

השר לאיכות הסביבה י. שריד:

אני חושב, שצריך להציג זאת כהסכם הוגן - "ההסכם נתן, ההסכם לקח ויהי שם ההסכם מבורך".

שר הכלכלה והתכנון ש. שטרית:

"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אני מבקש משרי הממשלה לנהוג באיפוק. זה הסכם הוגן, כיבדנו את זכויות הירדנים ומצאנו פתרונות לבעיות שלנו.

שרת התקשורת ושרת המדע והאמנויות ש. אלוני:

יש פה גילוי של הרבה אמון הדדי ביחס לפגישות והועדות שתהיינה בעתיד. זה אלמנט חשוב מאד.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

אסור להגיד זאת, אבל עם הירדנים תענוג לעבוד, עם כל הקשיים.

שר החינוך, התרבות והספורט א. רובינשטיין:

מתי זה יבוא לכנסת?

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

תהיה בעיה, כי מתקיימת ועידת קזבלנקה. החתימה תהיה ביום רביעי, ה-26 לחודש. אם באמת קלינטון יבוא ואם הוא יופיע בכנסת, זה יהיה ביום חמישי אחר הצהריים. נצטרך להמתין עד שובם של כל הנוסעים לוועידת קזבלנקה.

שר החוץ ש. פרס:

כדאי לפני בואו של קלינטון להצביע בכנסת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

זה רעיון. אפשר לבוא לקזבלנקה עם דבר מאושר.

השר לאיכות הסביבה י. שריד:

מתי נפתחת ועידת קזבלנקה?

שר החוץ ש. פרס:

ביום ראשון.

מר א. רובינשטיין:

ראש הממשלה, יש לי שתי הערות, אחת קשורה לכנסת ואחת קשורה לנושא פלשתיני-ירדני.

בקשר לכנסת, המקובל היה בהסכמים מהסוג הזה, שמביאים אותם לאשרור הכנסת, אחרי שהממשלה מאשרת. אין מניעה - כאן יש פרלמנטרים ותיקים - אם רוצים לתת תחושה של חגיגיות וכדו', להביא להחלטת הכנסת ביום שני, אבל אז זה לא אשרור.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

ואז נצטרך להביא זאת פעמיים לכנסת. אני לא מוכן

לכך.

מר א. רובינשטיין:

הדבר השני, לטובת השרים הכלכליים - לירדנים יש רגישות עצומה למה שאנחנו עושים עם הפלשתינים בהקשר הכלכלי. אנחנו מכירים זאת מלכתחילה, מאז שהיו המשאים-ומתנים בפריז וגם אחרי זה.

הם ביקשו ויקבלו מאתנו בכתב, שהם לא יפרסמו אותו, מין סעיף מאמצים, שאם אנחנו מתכוונים...

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

נניח גם את המכתב הזה לכנסת.

מר א. רובינשטיין:

אם אנחנו מתכוונים לעשות דברים בהקשר הפלשתיני, שיפגעו באינטרסים של הירדנים בתחום המסחר, בתחום המוניטרי וכו' - כשאגב, החרדה העיקרית שלהם היא, אם תהיה מטבע פלשתינית.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

גם אני.

מר א. רובינשטיין:

לכן הם רוצים שאנחנו, ראשית, נתייעץ אתם ושנית, אם קורה משהו, שניתן ארכת הסתגלות.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

התחייבנו להתייעץ אתם לפני קבלת החלטה ולתת להם ארכה לחשוב, ולא לקבל לפני כן החלטות בעניין האינטרסים הירדנים בשטחים; לא בעניין הפלשתינים בכלל, אלא רק במה שנוגע לאינטרסים הירדניים.

שר הכלכלה והתכנון ש. שטרית:

לפי דעתי, אישור הממשלה צריך להיות עכשוו, כפי שעשינו בענין הפלשתיני. אנחנו הצבענו על כך ב-30 באוגוסט ואתם חתמתם ב-13 בספטמבר. אחר כך הבאנו זאת לאישור הכנסת.

ראש הממשלה ושר הבטחון י. רבין:

יותר טוב שיהיה אישור של הממשלה לפני חתימה. מה לא נעים לי? שההסכם לא הונח לפניכם. אני מוכן להביא זאת לישיבה מסודרת ביום ראשון הקרוב, אחרי ישיבת הפרלמנט הירדני, לאחר שנניח את ההסכם לפני השרים.

שר החקלאות י. צור:

שמזכיר הממשלה יגיד כמה מלים בשם הממשלה.

מזכיר הממשלה ש. הולנדר:

בסדר.

ראש הממשלה מסכם:

הסכם השלום עם ירדן, על פרטיו, יובא לאישורה של הממשלה בישיבתה ביום א' הקרוב, לאחר שחברי הממשלה יעיינו בו והוא ייחתם ויאושר על-ידי הכנסת במועדים שייקבעו.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת

(בשעה 18:15)